

ՀԱՅՈՑ ԳԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՃԱՆԱԶՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԸ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ ԵՎ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԱՆՁՆԱԽՄԲԵՐԻ ԴԵՐԸ

ԼԻԼԻԹ ՄԱՏԻՆՅԱՆ

Ամփոփելով Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը և դատապարտումը բանաձևերի ու հայտարարության մակարդակով՝ կարող ենք ասել, որ թեև դրանք չունեն նորմատիվային բնույթ, բայց չափազանց կարևոր ու լուրջ դեր են խաղում ցեղասպանության ճանաչման ու դատապարտման գործընթացում:

Բանալի բառեր – դատապարտում, ճանաչման գործընթաց, Հայ դատի հանձնախմբեր, լորբիստական գործունեություն, տարածքային ամբողջականություն, իրավական պետություն, բանաձև, փոքրամասնությունների խտրականություն, կուսակցական շահեր:

Հայ ժողովուրդն արդեն մի քանի տասնամյակ պայքարում է Հայոց ցեղասպանության ճանաչման, դատապարտման և նրա հետևանքների հաղթահարման համար: Չնայած Թուրքիան համառորեն ժխտում է այդ իրողությունը, այնուամենայնիվ, 1960-ական թթ. սկսած՝ նկատելիորեն ուժեղանում է համաշխարհային հանրության հետաքրքրությունը Հայկական հարցի նկատմամբ:

1965-ից՝ ստալինականության կողմից պարտադրված լուծությունից հետո, Խորհրդային Հայաստանի կառավարությունը սկսեց ամեն տարի ապրիլի 24-ին նշել Հայոց եղեռնի տարելիցը: 1988թ. նոյեմբերի 22-ին ՀԽՍՀ Գերագույն խորհուրդն ընդունեց «Օրենք Օսմանյան Թուրքիայում հայերի 1915թ. ցեղասպանության դատապարտման մասին»¹:

Հայոց ցեղասպանության հարցը դառնում է ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների հանձնաժողովի Փոքրամասնությունների խտրականության կանխման և պաշտպանության ենթահանձնաժողովի քննարկման առարկա: 1975-1983 թթ. սկսվում է ահաբեկչության շրջանը, որն իրագործվում էր երկու տարբեր, հաճախ նաև ընդդիմադիր ուժերի՝ ԱՍԱԼԱ-ի և դաշնակցության «Հայ դատի պաշտպան» ընդհատակյա խմբերի կողմից: Թուրք դիվանագետները դարձան այս ահաբեկչական գործողությունների հիմնական նշանակետը: Ահաբեկչության մեղադրյալների դատավարությունները «հնարավորություն տվեցին լսելի

¹ Կիրակոսյան Ա., Հայկական հարցը և հայերի ցեղասպանությունը, Երևան, 2006, էջ 35:

դարձնել ահաբեկչության պատճառներ հանդիսացող հանգամանքները և դատարաններում հավաքված փորձագետներին կրկին ցույց տալ ցեղասպանության էությունը կազմող փաստերն ու գործերը»²:

Հայկական համայնքներում Հայոց ցեղասպանության ճանաչման ու դատապարտման գործում հատկապես մեծ է Հայ դատի հանձնախմբերի գործունեությունը: Սակայն այդ գործընթացում նրանց դերի և մասնակցության մասին ևս շատ քիչ նյութեր կան, քանի որ դրանք հրապարակման ոչ ենթակա նյութեր են՝ հաշվի առնելով անվտանգության և դրանց գաղտնիության պահպանման գործոնները: Այդ իսկ պատճառով կփորձենք տալ նրանց գործունեության ընդհանուր քննությամբ:

Հայ դատի հանձնախումբը 1945 թ. իր գրասենյակն է հիմնում Նյու Յորքում և սկսում ձեռնարկել իր աշխատանքները: Հայ դատի հանձնախմբի առաջին մտահոգությունը եղավ պետություններին հիշեցնել Հայ դատի գոյությունը և նրա լուծման անհրաժեշտությունը: Նրա գլխավոր նպատակն էր վերականգնել հայ ժողովրդի ոտնահարված իրավունքները, պաշտպանել նրա պահանջներն ու ազգային ձգտումները³:

Հայ դատը հայ ժողովրդի ազգային գլխավոր իրավունքների վերականգնման հարցն է: Հայ դատի կարևոր խնդիրներից է համարվում Սփյուռքի տարագիր հայության համախմբումն իր հայրենի հողերի վրա, ինչպես նաև «Ազատ, Անկախ և Միացյալ Հայաստանի կերտումը»⁴:

Հ. Յ. Դաշնակցության Հայ դատի հանձնախմբերն այդ անունով գործում են շուրջ չորս տասնամյակից ի վեր: Հայոց ցեղասպանության 50-րդ տարելիցի կապակցությամբ 1965 թ. Սփյուռքի մի շարք համայնքներում կազմվում են հատուկ հանձնախմբեր, որոնք ՀՅԴ Հայ դատի հանձնախմբեր անունով գործում են նաև եվրոպական մի շարք երկրներում, ինչպես օրինակ՝ Անգլիայում, Ավստրիայում, Բելգիայում, Բուլղարիայում, Գերմանիայում, Իտալիայում, Հոլանդիայում, Հունաստանում, Շվեդիայում, Ռուսաստանում և Ֆրանսիայում:

Վերջին տասնամյակներում միջազգային քաղաքական կյանքի կարևո-

² **Տերոն Իվ**, Անպատժելիություն, վրեժ և ժխտում. Հայկական ցեղասպանությունը միջազգային ատյանների առջև, Երևան, 2003, էջ 33:

³ Տե՛ս **Հովհաննիսյան Է.**, Հայ Դատի խնդիրները և դրանց լուծման ուղիները, Երևան, 2003, էջ 5:

⁴ Այժմ պետք է քարոզչությունը հասցեագրել թուրքերին, Հայ Դատն այսօր (Յոդաձների ժողովածու), Թեհրան, 2005, էջ 98:

րագույն մայրաքաղաքներում՝ Վաշինգտոնում, Բրյուսելում, Մոսկվայում ՀՅԴ-ն հաստատել է Հայ դատի գրասենյակներ (Armenian National Committee of America, Общественная организация “Русско-армянское содружество” և այլն): Մոսկվայի գրասենյակը բացվել է 1993 թ. և հիմնականում գործում է որպես Դաշնակցության Բյուրոյի քաղաքական գրասենյակ: 2010 թ. Հայ դատի գրասենյակներ են բացվել Փարիզում և Սիդնեյում, վերականգնվել է Բուլղարիայի հանձնախումբը, կազմվել է Իսպանիայի հանձնախումբը:

Այսօր Հայ դատի հանձնախումբը Հայ հեղափոխական դաշնակցություն կուսակցության հասարակական աշխատանքների և կառավարական հարաբերությունների ազգային կառույցն է: Նպատակն է Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչումը, արևմտահայկական հողերի կցումը Հայաստանի Հանրապետությանը, տարագիր հայության վերադարձը Հայրենիք: Հայ դատ հասկացությունն ընդգրկում է հայ ժողովրդի հիմնախնդիրների տարբեր ուղղություններ՝ քաղաքական, տարածքային, իրավական և սոցիալ-տնտեսական՝ հիմնական գործելակերպ ունենալով լոբբիստական գործունեությունը: Հանձնախմբի գործունեության մեջ մեծ տեղ է զբաղեցնում Հայոց ցեղասպանության բլոկը: Հայ դատի իրականացման գործունեության առաջին փուլը կարելի է համարել Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը և դատապարտումը: Նախատեսված ճանաչման և դատապարտման համար գոյություն ունի մի քանի իրավական ձև և ճանաչման տարածման շրջանակ՝ ա) ճանաչում պետության կողմից (իրավական ակտի կամ հայտարարության ձևով), բ) դատապարտում, գ) ճանաչում ֆեդերալ պետության ֆեդերալ օկրուգի մասշտաբով, դ) ճանաչում միջազգային կազմակերպությունների կողմից:

Այս չորս ձևերով Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչել են աշխարհի շուրջ երեսուն պետություն և կազմակերպություն, ինչպես նաև ֆեդերալ պետությունների տասնյակ ֆեդերալ շրջաններ ու քաղաքներ: Հայ դատի հանձնախմբերի գործունեությունն այս ուղղությամբ նպատակ է հետապնդում ստեղծել միջազգային համապատասխան օրենսդրություն:

Բելգիահայ շուրջ 7000-ոց համայնքի կատարած աշխատանքների շնորհիվ էլ 1998 թ. Բելգիայի Խորհրդարանը ճանաչել է Թուրքիայում հայերի ցեղասպանության փաստը⁵: Բելգիայի Սենատը 1997-1998 թթ. նստաշրջանում անդրադարձել է հայերի ցեղասպանության հարցին: Սենատը, իր քննարկումներում նկատի ունենալով XX դարի սկզբին Թուրքիայում հայ ազգա-

⁵ Տե՛ս Հայ Սփյուռք հանրագիտարան, Երևան, 2013, էջ 115:

քնակչության իրավիճակին նվիրված բազմաթիվ ուսումնասիրությունները, ինչպես նաև ՄԱԿ-ի ցեղասպանությունը կանխելու և դատապարտելու մասին կոնվենցիան և դատական այն վճիռները, որոնք վերաբերում են 1915 թ. Թուրքիայում ապրող հայերին, մասնավորապես 1995 թ. հունիսի 21-ին Փարիզում գերագույն դատական ատյանի կայացրած որոշումը և 1987 թ. հունիսի 18-ի Եվրախորհրդարանի ընդունած բանաձևը, որը վերաբերում է «Հայկական հարցի քաղաքական լուծմանը» և որտեղ ասվում է, որ Թուրքիայում ապրող հայերն Օսմանյան կայսրությունում 1915 թ. ենթարկվել են ցեղասպանության, գտնում է, որ չպետք է կասկածել այն պատմական իրողության վրա, որ վերաբերում է հայերի կազմակերպված և համակարգված սպանություններին: Սենատը այն համոզմունքն է հայտնում, որ անցյալի սխալների և ոճիրների ճանաչումը հաշտություն կստեղծի ժողովուրդների միջև, և որ առանց արդարության չի կարող խաղաղություն լինել ո՛չ Հայաստանում և ո՛չ էլ այլ վայրերում⁶:

Բելգիայի Դաշնային խորհրդարանի Ներկայացուցիչների պալատի «Ժողովրդավար ֆրանկոֆոն ֆեդերալիստներ» (FDF) խմբակցությունը 2015 թ. մայիսի 2-ին Հայոց ցեղասպանության ժխտման համար պատիժ նախատեսող օրինագիծ է ներկայացրել: Ցեղասպանության ճանաչման հարցով քննարկումները վերադառնում են Ներկայացուցիչների պալատի օրակարգ: FDF-ի կողմից ներկայացված նախագծի համաձայն՝ նախատեսվում է ընդլայնել 1995թ. ընդունված՝ Երկրորդ աշխարհամարտի տարիներին գերմանական սոցիալ-դեմոկրատական՝ նացիստական ռեժիմի կողմից իրականացված ցեղասպանության (Հոլոքոստի) հերքումը կամ արդարացման փորձերը քրեականացնող օրենքի գործողության ոլորտը: Դրանով առաջարկվում է օրենքը տարածել նաև հայերի դեմ ու Ռուանդայում իրականացված ցեղասպանությունների, ինչպես նաև միջազգայնորեն և իրավականորեն ճանաչված այլ ցեղասպանությունների հերքման դեպքում:

FDF խմբակցության կողմից նախատեսվում է նույնօրինակ նախագիծ ներկայացնել Բրյուսելի մայրաքաղաքային տարածաշրջանի խորհրդարան՝ Հայոց ցեղասպանությունը տարածաշրջանի և Բելգիայի ֆրանսիական համայնքի մակարդակով ճանաչելու նպատակով⁷:

⁶ St' u Геноцид армян: ответственность Турции и обязательства мирового сообщества. Т. 2, ч. 1. Москва, 2003, стр. 740:

⁷ St' u Բելգիայի խորհրդարանը ցանկանում է քրեականացնել Ցեղասպանության

2000 թ. նոյեմբերի 10-ին Հռոմի Հովհաննես Պողոս Բ Պապի և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի համատեղ հայտարարության մեջ դատապարտվում էր քսաներորդ դարի սկզբին հայերի դեմ իրականացված ոճրագործությունը: Հայտարարության մեջ ասվում էր. «Հայոց ցեղասպանությունը նախերգանքն էր այն ողբերգական իրադարձությունների, որին հաջորդեցին երկու համաշխարհային պատերազմներ, անհամար տարածաշրջանային կոնֆլիկտներ, կանխամտածված ոչնչացման կազմակերպված արշավներ, որոնք միլիոնավոր հավատացյալների կյանքեր արժեցան»⁸: Համանման հայտարարությամբ Նորին Սրբությունը հանդես է գալիս նաև 2001 թ. սեպտեմբերի 27-ին, երբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի հրավերով գտնվում էր Հայաստանում⁹:

Ֆրանցիսկոս պապը ապրիլի 14-ին մատուցված նոր պատարագի ընթացքում պատասխանել է թուրքական կողմի բողոքներին: Նա նշել է, որ եկեղեցու ուղին անկեղծությունն է: Այն պետք է ազատ խոսի: Չկա այլ ճանապարհ, քան ասել ճշմարտությունը, նույնիսկ՝ դառը: Նա բոլոր իր հետևորդներին կոչ է արել ասել ճշմարտությունը և չվախենալ դրա համար¹⁰:

1997 թ. նոյեմբերի 18-ին Միլանի քաղաքային խորհուրդը որոշում է ընդունում, որտեղ ասվում է, որ 1998 թ. լրանում է թուրք զինվորականների կողմից ձեռնարկված հայ ժողովրդի կոտորածների ուսուներեքերորդ տարեկիցը, և նշում է, որ մեկուկես միլիոն մարդու կյանք խլած այդ հանցագործությունը 1985 և 1986 թթ. ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների ենթահանձնաժողովի և 1987 թ. Եվրախորհրդարանի կողմից ճանաչվել է իբրև ցեղասպանություն: Միլանի քաղաքային խորհուրդը դիմում է Իտալիայի կառավարությանը՝ ճանաչելու հայերի ցեղասպանությունը ՄԱԿ-ի, Եվրախորհրդարանի, ԱՄՆ Ծերակույտարանի և բազմաթիվ այլ ազգերի կողմից արդեն ընդունված որոշումների հիման վրա: Քաղաքային խորհուրդն իր լիարժեք համերաշխությունն է արտահայտում հայ ժողովրդին՝ պատմական ճշմարտության ճանաչման ու իր անբակտեղի իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված պայքարում¹¹:

Ժխտումը, <http://yerevan.today.am/article/2662>:

⁸ Геноцид армян: ответственность Турции и обязательства мирового сообщества. Т. 2, ч. 1, стр. 815.

⁹ Նույն տեղում, էջ 834:

¹⁰ http://it.radiovaticana.va/news/2015/04/13/francesco_chiesa_abbia_coraggio_di_parlare_con_franchezza/1136329 կամ <http://www.panarmenian.net/arm/news/190656/>.

¹¹ Տե՛ս Իտալիայի խորհրդարանի Փոքր պալատում Հայոց ցեղասպանության ճանաչ-

2000 թ. հունիսի 16-ին Հռոմի Քաղաքային խորհուրդը, որն արդեն երեսուներկուերորդ իտալական քաղաքն էր, միաձայն որոշում է ընդունում՝ դիմելով իտալական կառավարությանը Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչելու կոչով: Քաղաքային խորհուրդը նշում է, որ ցեղասպանությունը բոլոր հանցագործություններից ամենահրեշավորն ու անմարդկայինն է, որն ուղղված է ամբողջ ազգի, նրա մշակույթի և պատմության ոչնչացմանը¹²: Մինչ այդ համանման որոշումներ էին ընդունել Ֆլորենցիայի, Պադովայի, Իմոլայի և տասնյակ այլ իտալական մեծ ու փոքր քաղաքների խորհուրդներ: Եվ ի վերջո, նման ընդունված որոշումներն իրենց արդյունքը տալիս են:

Իտալիայի պատգամավորների պալատը նշում է նաև, որ վերջին բանաձևն առնչվում է հայ ժողովրդի վերաբերյալ հարցերին՝ հատուկ նշանակություն ունեցող երեք կետերով՝ «մենք կոչ ենք անում հայ փոքրամասնության (Օսմանյան կայսրությունում) նկատմամբ ցեղասպանության ճանաչմանը, որն իրականացվել է մինչև ժամանակակից Թուրքիայի Հանրապետության ստեղծումը (կետ 10): Կովկասում գտնվող Թուրքիայի հարևանների հետ հարաբերությունների բարելավումը, որն առաջարկվել է իր՝ Թուրքիայի կառավարության կողմից (կետ 20) և, ի նպաստ ԵՄ – Թուրքիա հարաբերությունների երկկուսակցական խորհրդարանական հանձնաժողովի նախագահի կողմից 21-րդ կետում առաջ քաշված առաջարկության, հրավիրում ենք Թուրքիայի կառավարությանը՝ բանակցություններ սկսելու Հայաստանի Հանրապետության հետ, վերականգնելու դիվանագիտական և առևտրային հարաբերությունները, ինչպես նաև վերջ դնելու ներկայիս շրջափակմանը»¹³: Պատգամավորների պալատը հետևաբար, նկատի ունենալով Եվրախորհրդարանի այս բանաձևը, կոչ է անում Իտալիայի կառավարությանը եռանդաբար հետամուտ լինել այդ տարածաշրջանի (այսինքն՝ Կովկասի) ժողովուրդների և փոքրամասնությունների միջև եղած լարվածությունների թուլացմանը՝ ստեղծելու երկու պետությունների տարածքային ամբողջականության պատշաճ պահպանում, խաղաղ համակեցություն՝ այդպիսով ավելի արագացնելով Թուրքիայի և ամբողջ տարածաշրջանի ինտեգրումը եվրոպական համայնք¹⁴:

ման նախագծի 2000 թ. ապրիլի 3-ի քննարկումները, Երևան, 2001, էջ 3:

¹² St' u Геноцид армян: ответственность Турции и обязательства мирового сообщества. Т. 2, ч. 1, стр. 808.

¹³ Նույն տեղում, էջ 817:

¹⁴ St' u նույն տեղում:

Հայոց ցեղասպանության հարյուրամյակին ընդառաջ Իտալիայում Տոսկանայի նահանգը մարտի 25-ին խորհրդարանական նիստում ընդունել է բանաձև, որով զորակցություն է հայտնել հայ ժողովրդին: Բանաձևը ներկայացրել են Մաուրո Ռոմանելլին, Դանիելա Լասթին եւ Ջանլուկա Լաձձերին: Բանաձևում ասվում է, որ այն պետք է ուղարկվի Հռոմի հայ համայնքի խորհրդի քարտուղարությանը, որպեսզի այն փոխանցեն Հայոց ցեղասպանության թանգարան¹⁵:

Նիդեռլանդների Խորհրդարանի Գլխավոր ասամբլեայի երկրորդ պալատը 2004 թ. դեկտեմբերի 21-ին ընդունել է բանաձև Հայոց ցեղասպանության ճանաչման մասին: Մնալով այն կարծիքին, որ այս ամենի հետ անխզելիորեն կապված է սեփական պետության պատմության ճշմարտացի ընդունումը՝ Պալատը խնդրում է կառավարությանը Թուրքիայի հետ իր երկխոսության շրջանակներում շարունակաբար և ստիպողաբար բարձրացնել Հայոց ցեղասպանության ճանաչման հարցը¹⁶:

Նիդեռլանդների Խորհրդարանի Ներկայացուցիչների պալատը ապրիլի 9-ին ձայների գերակշիռ մեծամասնությամբ ընդունել է որոշում, որով կարևորվում է Թուրքիայի և Հայաստանի կողմից իրենց պատմության վերաբերյալ ընդհանուր համաձայնության ձեռքբերումը: Հանձնարարվում է կառավարությանը, 2004թ. որոշմանը համահունչ, երկկողմանիորեն և ԵՄ համատեքստում շարունակել կոչ անել Թուրքիայի կառավարությանը նոր խթան հաղորդել Հայաստանի հետ մերձեցմանը և հաշտեցման եզրեր փնտրել Հայաստանի կառավարության հետ¹⁷:

2015 թ. ապրիլի 24-ին Բունդեսթագն իր 101-րդ նիստը մեկնարկել է Հայոց ցեղասպանության մասին որոշման քննարկմամբ: Օրակարգում ներառված հարցը կոչվում էր «1915/1916թթ. հայերի զանգվածային սպանություններն ու տեղահանությունները»: Քննարկումը տևել է մեկ ժամ, որի ընթացքում երեք զեկույցով են հանդես եկել Քրիստոնեադեմոկրատական միությունը (ԲԴՄ), Գերմանիայի Սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունը և Ձախակողմյանների

¹⁵ Իտալիայի Տոսկանայի նահանգը ճանաչել է Հայոց ցեղասպանությունը, <http://news.am/arm/news/259018.html>.

¹⁶ Տե՛ս Գеноцид армян: ответственность Турции и обязательства мирового сообщества. Т. 2, ч. 2. Москва, 2005, стр. 62.

¹⁷ Նիդեռլանդների Խորհրդարանի Ներկայացուցիչների պալատն ընդունել է Հայոց ցեղասպանության մասին որոշում, <http://armenpress.am/arm/news/801195/niderlandnerikhorhrdarani-nerkayacucichneri-palatn-yndunel.html>.

կուսակցությունը: Հայոց ցեղասպանության ճանաչման վերաբերյալ բանաձև է ներկայացրել նաև «Դաշինք 90-Կանաչներ» քաղաքական ուժը, որոնց խմբակցության ղեկավարն ազգությամբ թուրք Ջեմ Օզդեմիրն է: Ըստ նրա՝ Գերմանիան, որպես հայերի ցեղասպանության մեջ իր մասնաբաժինն ունեցող երկիր, պետք է բացահայտ անդրադառնա այդ հարցին: Այնուամենայնիվ, Գերմանիայի Բունդեսթագը գտնում է, որ Թուրքիան աստիճանաբար մոտենում է եվրոպական մշակույթին¹⁸:

2010թ. մարտի 11-ին Շվեդիայի Խորհրդարանը՝ Ռիկսդագը, կրկին անդրադառնալով Հայոց ցեղասպանությանը, բանաձև է ընդունել, որով ճանաչում է 1915թ. Օսմանյան Թուրքիայում իրագործված Հայոց ցեղասպանությունը¹⁹:

2015 թվականի ապրիլի 22-ին Ավստրիայի Խորհրդարանը Հայոց ցեղասպանության մասին հայտարարություն է ընդունել: Հայտարարությունը սահմանում է, որ 1915-ին Օսմանյան կայսրությունում հայերի հետ կատարվածը ցեղասպանություն է, և «Թուրքիայի պարտականությունն է անկեղծորեն առերեսվել իր անցյալի մութ ու ցավալի դրվագի հետ և Օսմանյան կայսրությունում հայերի հանդեպ իրագործված հանցագործությունը որպես ցեղասպանություն ճանաչել»²⁰:

2015 թ. մայիսի 6-ին Լյուքսեմբուրգի Մեծ Դքսության Խորհրդարանը միաձայն ընդունել է Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչող բանաձև: Մինչև այս բանաձևը Լյուքսեմբուրգը չէր անդրադարձել Հայոց ցեղասպանությանը: Պատգամավոր Լորենթ Մոսարը նշել է, որ կարևոր է մատնանշել իրականացված դաժան ցեղասպանությունն ու հատկապես հարգել հարյուր հազարավոր զոհերի հիշատակը²¹:

Հոլլանդիայի հետո 1915 թվականի հայերի ցեղասպանությունը համարվում է արդի ժամանակների ամենաուսումնասիրված գործը, որտեղ անուրանալի մեծ է Հայ դատի հանձնախմբերի դերը:

¹⁸ Տե՛ս Գеноцид армян: ответственность Турции и обязательства мирового сообщества. Т. 2, ч. 2, стр. 62.

¹⁹ Շվեդիայի խորհրդարանի բանաձևը, <http://www.parliament.am/library/cexaspanutyun/36.pdf>.

²⁰ Վիեննայի քաղաքային խորհուրդը ճանաչել է Հայոց ցեղասպանությունը, <http://armeningenocide100.org/vienna-city-council-recognizes-the-armenian-genocide/>

²¹ <http://www.tageblatt.lu/nachrichten/welt/story/20770512>

Եվրոպական բազմաթիվ երկրներ ունեն Հայոց ցեղասպանությունը չճանաչելու սեփական պատճառները. առաջինը քաղաքական կուսակցությունների շահերի առկայությունն է. այդ կուսակցությունները չեն ուզում գրգռել և կորցնել իրենց թուրք ընտրողներին, այդ իսկ պատճառով հաճախ դեմ են արտահայտվում Ցեղասպանության ճանաչմանը: Երկրորդ՝ Ցեղասպանության ճանաչումը կրեթի Ցեղասպանության միջազգային հետազոտությունների, որն էլ, իր հերթին, կվկայի Օսմանյան կայսրությանն աջակցած որոշ պետությունների մասին:

Հայ ժողովուրդն արդեն մի քանի տասնամյակ պայքարում է Հայոց ցեղասպանության ճանաչման, դատապարտման և նրա հետևանքների հաղթահարման համար: Սակայն պետք է նշել, որ Թուրքիան ոչ միայն պատրաստ չէ ընդունել իր մեղքն ու հատուցել, ինչպես Գերմանիան՝ հրեական Հոլոքոստի պարագայում, այլև պետական մակարդակով շարունակում է ժխտել սեփական հանցագործությունը և նույնիսկ գործուն քայլեր է ձեռնարկում՝ Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ տարբեր խորհրդարաններում ընդունվող բանաձևերը տապալելու համար: Մինչև ՀՀ-ի անկախության հռչակումը Հայոց ցեղասպանության հետևանքների հաղթահարմանն ուղղված տվյալ մարտավարությունը եղել է արդարացված և ընդունելի, բայց դրանից հետո այն բավարար չէր միջազգային իրավունքի սուբյեկտ պետության և իրավազրկված ազգի շահերի պաշտպանության համար: Հայոց ցեղասպանության ճանաչման ու դատապարտման առաջադրանքն այժմ հռչակված է Հայաստանի արտաքին քաղաքական առաջնահերթություններից մեկը: Հայկական համայնքներում Հայոց ցեղասպանության ճանաչման ու դատապարտման գործում հատկապես մեծ է Հայ դատի հանձնախմբերի գործունեությունը:

ПРОЦЕСС ПРИЗНАНИЯ ГЕНОЦИДА АРМЯН В ЕВРОПЕЙСКИХ СТРАНАХ И РОЛЬ КОМИТЕТОВ "АЙ ДАТА"

МАТИНЯН Л.В.

Армянский народ, уже несколько десятилетий борется за признание и осуждение геноцида армян, а также преодоление его последствий. Однако, нужно отметить, что Турция не только не готова признать свою вину, и возместить ущерб, как Германия в случае с Холокостом, но и на Государственном уровне продолжает отрицать свое преступление, и даже предпринимает дейст-

венные шаги для препятствия принятия в парламентах различных стран законопроектів относительно геноцида армян. До провозглашения Независимости Республики Армения политика направленная на продолжение последствий геноцида была оправдана и приемлема. Но затем стала недостаточно эффективной для защиты интересов международных прав государства-субъекта и нации, лишенной своих прав. Задача признания и осуждения геноцида армян ныне провозглашена одной из первостепенных задач внешней политики Армении. В процессе признания и осуждения геноцида армян в Армянской диаспоре особенно важна деятельность комитетов "Ай Дата". Обобщая признания и осуждения геноцида армян на уровне резолюций и заявлений можно сказать, что несмотря на то, что они не нормативного характера, однако играют очень важную и серьезную роль в процессе признания и осуждения геноцида армян.

Ключевые слова - осуждение, процесс признания, комитеты "Ай Дата", Лоббистская деятельность, территориальная целостность, правовое государство, формула, дискриминация меньшинств, партийные интересы.

THE ARMENIAN GENOCIDE'S RECOGNITION BY THE EUROPEAN COUNTRIES AND THE ROLE OF "HAY DAT" COMMITTEES

LILIT MATINYAN

The Armenian people have been for several decades striving for the recognition and condemnation of the Armenian Genocide, and struggling to overcome its consequences.

Nevertheless, it should be mentioned, that Turkey is not ready to accept its guilt yet and consequently compensate for committing the persecution and genocide of the Armenians as Germany did in the case of the Jewish Holocaust. Furthermore, Turkey continues to deny the crime it has committed at the state level and is trying to exert pressure and threats on the countries whose parliaments recognize the Armenian killings as Genocide.

Prior to the proclamation of the independence of the Republic of Armenia, a policy aimed at overcoming the consequences of the genocide was justified and acceptable. Later, it was not effective enough to protect the interests of a state, subject of international law and of a nation deprived of its rights. In Armenia's foreign policy, priority is currently given to the issue of the Armenian genocide's recognition and condemnation. The activities of the committees of "Hay Dat" in all armenian diasporas all over the world are of great importance.

Summarizing, it should be affirmed that the recognition and condemnation of the Armenian Genocide, on the level of resolutions and statements, though deprived of normative character, still play a major and serious role in the Armenian Genocide recognition and condemnation process.

Key words – condemnation, the process of recognition, Committees of "Hay Dat", lobbying activities, territorial integrity, legal state, formula, discrimination of minorities, interests of parties.